

กรรม กฎแห่งกรรม Krama: Rules of Krama

จำรูญ พริกบุญจันทร์, อภิชัย พลายเนา, กฤติยาณี ยืนกระโทก, สิริพร ครองชีพ
Jamrun Phrigboonchan, Apichai Plainao, Kittiyanee Yunkrathok, Siriporn Krongcheep
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
Email: muy93service.group@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเรื่องกรรม กฎแห่งกรรม ในทางพระพุทธศาสนา โดยจะศึกษาเกี่ยวกับความหมายชนิดของกรรมการให้ผลของกรรมหรือวิบากกรรมสามารถให้ผลข้ามภพข้ามชาติได้ ถ้ายังไม่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดคือนิพพาน ชาวพุทธมีความเชื่อว่า เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันยังต้องสร้างกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน เพื่อลงโทษผู้เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่นจะได้อยู่กันอย่างผาสุก แล้วในโลกแห่งจิตวิญญาณที่เหล่าสรรพสัตว์อยู่ร่วมกัน มันย่อมต้องมีกฎที่ยุติธรรมที่สุดและเป็นกฎธรรมชาติ ที่มีผลเสมอต่อทุกสรรพชีวิตที่ต้องรับผลจากการกระทำของตนเองที่กระทำลงไป แล้วมีผลต่อเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย เพื่อมิให้มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันแต่ฝ่ายเดียว เช่นเดียวกฎหมายบ้านเมืองของโลกฝ่ายวัตถุ ซึ่งนั่นก็คือกฎแห่งกรรม

คำสำคัญ: กรรม, กฎแห่งกรรม

Abstract

This academic article is aimed to study about Krama, rules of Krama in Buddhism. The meaning of Krama, the cause of Krama of Wibakkrama could result in the next lives if humans are still in the circle of rebirth or if they do not reach Nirvana. Buddhists believe that when humans live together as well as to punish those who encroach others in order to live harmoniously. Also, the spirit world also needs some rules for all the creations to live together, Hence, the fairest rule is needed and it must be natural rule which is equal for all creations for them to deserve their own behaviors due to the affect to other creations to prevent encroaching to each other as the same as the earthly laws which is so called 'Rules of Krama'.

Keywords: Krama, Rules of Krama.

บทนำ

กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือทำด้วยความจงใจทำ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางให้คนหรือสัตว์ให้ตกลงไปตาย เป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินใช้ สัตว์ตกลงไปตายเอง ไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ที่อยู่ บ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกลงไปตาย ก็ไม่พ้นเป็นกรรม) ว่าโดยสาระกรรมก็คือเจตนา หรือเจตนาตนเองเป็นกรรม การกระทำที่ดี เรียกว่ากรรมดี การกระทำชั่ว เรียกว่ากรรมชั่ว ((ป.อ.ปุตุโต), 2561 หน้า 4)

กรรม แปลว่าการกระทำ การกระทำที่แสดงออกทางกายเรียกว่า กายกรรม การกระทำทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม ลำพังความคิดเรียกว่า มโนกรรม กรรมที่จะมีผลหรือวิบาก ต้องเป็นการกระทำ ที่มีเจตนาเป็นตัวนำเสมอ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539, หน้า 26)

กรรม แปลว่า การกระทำ ที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ อันมีกิเลส เป็นแรงผลักดัน ฉะนั้นกรรมที่สมบูรณ์จะต้องมีตัวประกอบ 3 เสมอ คือมีกิเลส เป็นแรงกระตุ้น มีความตั้งใจหรือเจตนา มีการกระทำหรือการเคลื่อนไหว (แสง จันทร์งาม, 2545, หน้า 112)

กรรม โดยสรุป แบ่งเป็น 2 ประเภท

การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ทางกายก็ตาม ทางวาจาก็ตาม ทางใจก็ตาม - Kamma: action; deed เรียกว่ากรรม

1. กรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม หรือ บุญกรรม
2. กรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม หรือ บาปกรรม

กุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นกุศล, กรรมดี, การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดจากปัญญา ส่งเสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คืออโลภะ อโทสะ หรืออโมหะ (Kusala-kamma: wholesome action; good deed)

อกุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นอกุศล, กรรมชั่ว, การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดจากปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือโมหะ (Akusala-kamma: unwholesome action; evil deed; bad deed)

การจำแนกประเภทของกรรม

การแบ่งระยะเวลาการให้ผลของกรรมนั้นมี สามระยะ กล่าวโดยสรุปคือชาตินี้ ชาติหน้า และชาติต่อ ๆ ไป ไม่ได้กล่าวถึงอโหสิกรรม ซึ่งมีการแบ่งกรรมออกเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน จนกรรมนอกจากพระไตรปิฎกปรากฏแล้วยังมีกรรม 12 ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งจัดเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ชั้นอรรถกถา แต่งโดยพระพุทธโฆษาจารย์ ได้รวบรวมกรรมในพระไตรปิฎก โดยยึดพระพุทธพจน์เป็นหลัก จัดแบ่งกรรมเป็นประเภทต่าง ๆ ตามผลของกรรมที่ได้รับ มี 3 ประเภท ประเภทละ 4 อย่าง (อาจ อาสภมมหาเถร, 2546, หน้า 969)

กรรมดี หรือ กรรมชั่วมีกตาม กระทำทางกาย วาจา หรือทางใจก็ตาม สามารถจำแนก เป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายแบบ ดังนี้

1. กรรมจำแนกตามระยะเวลาการให้ผลของกรรม (ปากกาลจตุกะ) 4 อย่าง

2. กรรมจำแนกตามหน้าที่ของกรรม (กิจจตุกะ) 4 อย่าง
3. กรรมจำแนกตามลำดับการให้ผลของกรรม (ปากทานปริยายจตุกะ) 4 อย่าง
4. กรรมจำแนกตามฐานที่เกิดผลของกรรม (ปากฐานจตุกะ) 4 อย่าง

1. จำแนกตามเวลาการให้ผลของกรรม

การกระทำทางกาย วาจา ใจ ทั้งที่เป็นฝ่ายดีหรือไม่ดีก็ตาม ย่อมตอบสนองแก่ผู้กระทำ ไม่เร็วก็ช้า เวลาใดเวลาหนึ่ง กรรมจำแนกตามเวลาการให้ผลของกรรม (ปากกาลจตุกะ) แสดงกำหนดเวลา แห่งการให้ผลของกรรม มี 4 อย่าง คือ

1. ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้
2. อุปปัชชเวทนียกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือในภพหน้า
3. อปรာปริเวทนียกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป
4. โอโหสิกรรม หมายถึง กรรมเล็กให้ผล ไม่มีผลอีก

2. จำแนกตามหน้าที่ของกรรม

กรรมจำแนกตามหน้าที่การงานของกรรม (กิจจตุกะ) กรรมมีหน้าที่ ที่จะต้องกระทำ 4 อย่าง คือ

1. ชนกกรรม หมายถึง กรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด กรรมแต่งให้เกิด
2. อุปัตถัมภกกรรม หมายถึง กรรมสนับสนุน กรรมที่ช่วยสนับสนุนหรือซ้ำเติม ต่อจากชนกกรรม
3. อุปปีฬิกกรรม หมายถึง กรรมบีบคั้น กรรมที่มาให้ผล บีบคั้นผลแห่งชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรมนั้น ให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงไป บั่นทอนวิบากมิให้เป็นไปได้นาน
4. อุปฆาตกรรม หมายถึง กรรมตัดรอน กรรมที่แรงฝ่ายตรงข้ามกับชนกกรรมและอุปัตถัมภกกรรม เข้าตัดรอนการให้ผลของกรรมทั้งสองอย่างนั้น ให้ขาดไปเสียทีเดียว

3. จำแนกลำดับการให้ผลของกรรม

กรรมจำแนกตามลำดับการให้ผลของกรรม (ปากทานปริยายจตุกะ) จำแนกตาม ลำดับความแรงในการให้ผล 4 อย่าง

1. ครุกรรม หมายถึง กรรมหนัก ให้ผลก่อน เช่น ฆาตกรรม 8 หรือ อนันตริยกรรม
2. พหุลกรรม หรือ อาจิณกรรม หมายถึง กรรมที่ทำมาก หรือ ทำจนเคยชิน ให้ผลรองจากครุกรรม
3. อาสันนกรรม หมายถึง กรรมจวนเจียน หรือ กรรมใกล้ตาย คือกรรมที่ทำเมื่อจวนจะตาย จับใจอยู่ใหม่ ๆ
4. กตัตตากรรม หรือ กตัตตาวาปนกรรม หมายถึง กรรมอื่นที่เคยทำไปแล้ว

นอกจากกรรม 3 อย่างข้างต้น, ฎีกากล่าวว่า กรรมนี้ให้ผลในชาติที่ 3 เป็นต้นไป กตัตตากรรมนี้ หมายถึง กรรมสักแต่จะทำ กรรมที่ทำได้ด้วยเจตนาอันอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้นโดยตรง ต่อเมื่อไม่มีกรรมอันอื่นให้ผลแล้ว กรรมนี้จึงจะให้ผล

อธิบายกรรม 12 ประเภท

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค กังขาวิตรณนิเทศ พระพุทธโฆษาจารย์ได้จำแนกกรรมไว้ 12 อย่าง ประเภทแห่งกรรมตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีอยู่ 3 ประเภท คือ กระทำทางกาย วาจา หรือทางใจก็ตาม และกรรมแต่ละอย่างยังแบ่งออกเป็นประเภทละ 4 ประการ รวมเป็นกรรมทั้งสิ้นจำนวน 12 ประการ กฎแห่งกรรมทั้งหมด ทั้ง 12 ข้อ ดังนี้

การจำแนกประเภทของกรรม

กรรมดี หรือ กรรมชั่วก็ตาม กระทำทางกาย วาจา หรือทางใจก็ตาม สามารถจำแนกอีก เป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายแบบ ดังนี้

1. กรรมจำแนกตามเวลาการให้ผลของกรรม (ปากกาลงตุกะ) 4 อย่าง
2. กรรมจำแนกตามหน้าที่ของกรรม (กิจจุตูกะ) 4 อย่าง
3. กรรมจำแนกตามลำดับการให้ผลของกรรม (ปากทานปริยายจุตูกะ) 4 อย่าง
4. กรรมจำแนกตามฐานที่ให้เกิดผลของกรรม (ปากฐานจุตูกะ) 4 อย่าง

1. ชนกกรรม

กรรมมีหน้าที่ยังวิบากให้เกิดขึ้น หมายความว่า การที่สัตว์ทั้งหลายจะเกิดขึ้นมาได้ในวัฏฏะ มิ่ว่าจะเป็นสัตว์เดียรัจฉาน มนุษย์ เทวดา หรือจะเกิดเป็นอะไรก็ตามที่ ย่อมเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งชนกกรรมทั้งสิ้น ไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ จะเกิดเป็นอะไรก็เกิดขึ้นมาเอง โดยไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย หาใช่เช่นนั้นไม่ อันที่จริง แต่ละชาติที่สัตว์ทั้งปวงเกิด ย่อมเกิดขึ้นภายใต้กฎแห่งกรรม คือ ชนกกรรมเป็นพนักงานตักแห่งให้เกิดขึ้นมาทั้งหมด หากไม่มีชนกกรรมแล้ว สัตว์ทั้งหลายจะเกิดขึ้นมาไม่ได้เลยเป็นอันขาด

2. อุปัตถัมภกกรรม

กรรมมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูกรรมอื่น หมายความว่าหน้าที่ของกรรมนี้ ได้แก่การเข้าไปอุปถัมภ์ ค้ำชูกรรมของสัตว์ที่เกิดแล้ว จริงอยู่ เมื่อสัตว์ทั้งหลายเกิดขึ้นด้วยอำนาจชนกกรรม ชักนำปฏิสนธิให้ แล้ว อุปัตถัมภกกรรมก็เข้าทำหน้าที่ช่วยอุปถัมภ์ค้ำชู ให้ได้รับความทุกข์หรือความสุขตามสมควรแก่กรรม คือถ้าเป็นอุปัตถัมภกกรรมฝ่ายอกุศล ก็ย่อมทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูกรรมที่เป็นอกุศล ให้มีพลังมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สัตว์ที่เกิดซึ่งเป็นเจ้าของกรรมได้รับความทุกข์นาน ๆ ถ้าเป็นอุปัตถัมภกกรรมฝ่ายกุศล ก็ย่อมทำหน้าที่ตรงกันข้าม คือ เข้าทำหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูกรรมที่เป็นกุศลให้มีพลังมากยิ่งขึ้นเพื่อให้สัตว์ที่เกิดเป็นเจ้าของกรรมได้รับความสุขนาน ๆ

3. อุปปีฬกรรม

กรรมมีหน้าที่เบียดเบียนกรรมอื่น หมายความว่า หน้าที่ของกรรมนี้ ก็ได้แก่การเข้าไปเบียดเบียนทำลายกรรมที่มีสภาพตรงกันข้ามกับตน คือ ถ้าเป็นอุปปีฬกรรมฝ่ายอกุศล ก็ย่อมทำหน้าที่เบียดเบียนทำร้ายกุศลกรรม ความดีงาม ซึ่งให้ผลเป็นความสุขความเจริญแก่เจ้าของกรรม แล้วบันดาลให้เจ้าของกรรมได้รับความทุกข์ความเสื่อม อันเป็นผลของตนต่อไป ถ้าเป็นอุปปีฬกรรมฝ่ายกุศล ก็ย่อมทำหน้าที่เบียดเบียนทำร้ายอกุศลกรรมความชั่ว ที่ให้ผลเป็นความทุกข์ ความเสื่อมแก่เจ้าของกรรม แล้วบันดาลให้เจ้าของกรรมนั้นได้รับความสุขความเจริญ อันเป็นผลของตนต่อไป

4. ฆาตกรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อุปฆาตกรรม

กรรมมีหน้าที่เข้าไปฆ่าหรือเข้าไปตัดรอนกรรมอื่น หมายความว่า หน้าที่ของอุปฆาตกรรมหรืออุปฆาตกรรมนี้ ก็ได้แก่กรรมการเข้าไปฆ่าหรือเข้าไปตัดรอนกรรม ที่มีสภาพตรงกันข้ามกับตนได้อย่างเด็ดขาด และในขณะที่เข้าทำหน้าที่ ก็เข้าทำหน้าที่ได้อย่างรวดเร็วเป็นปัจจุบันทันด่วนยิ่งกว่าอุปปีฬกรรมที่ กล่าวมา คือ ถ้าเป็นอุปฆาตกรรมฝ่ายอกุศล ก็ทำหน้าที่เข้าไปฆ่ากุศลกรรมความดีซึ่งกำลังให้ผลเป็นความสุขความเจริญแก่ เจ้าของกรรมอยู่นั้น แล้วบันดาลให้เจ้าของกรรมได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนอันเป็นผลของตนใน ปัจจุบันทันใด ถ้าเป็นอุปฆาตกรรมฝ่ายกุศลก็ทำหน้าที่เข้าไปฆ่าอกุศลกรรมความชั่วร้ายซึ่ง กำลังให้ผลเป็นความทุกข์ ความเดือดร้อนแก่เจ้าของกรรมนั้น แล้วบันดาลให้เจ้าของกรรมได้รับความสุขความเจริญอันเป็นผลของตนในปัจจุบัน ทันใดเช่นกัน

5. ครุกรรม

กรรมหนักซึ่งมีอำนาจให้ผลเป็นลำดับหนึ่ง คือ บรรดากรรมทั้งหลาย ที่สัตว์ในวัฏฏภูมิกระทำลงไป กรรมใดที่จะประสิทธิภาพหนักเช่นเดียวกับครุกรรมเป็นอันไม่มี ครุกรรมนี้เป็นกรรมหนักนัก สามารถที่จะให้ผลแก่เจ้าของกรรมเป็นลำดับที่หนึ่ง ซึ่งไม่มีกรรมใดที่จะมีพลังมากงกั้นการให้ผลแห่งครุกรรมนี้ได้เลย คือ ถ้าเป็นครุกรรมฝ่ายอกุศลก็จะให้ผลชักนำบุคคลเจ้าของกรรมไปปฏิสนธิในนรภูมิทันที หลังจากที่เขาตายไปจากชาตินี้แล้ว ถ้าเป็นครุกรรมฝ่ายกุศล ก็จะให้ผลชักนำบุคคลเจ้าของกรรมไปปฏิสนธิในพรหมภูมิทันที หลังจากที่เขาตายไปจากชาตินี้ โดยไม่มีกรรมอื่นจะมาขัดขวางหรือหักห้ามได้

6. อาสันนกรรม

กรรมที่กระทำในเวลาใกล้จะตาย ซึ่งมีอำนาจให้ผลเป็นลำดับที่ 2 รองจากครุกรรม จากครุกรรม หมายความว่าเมื่อสัตว์ที่เกิดในวัฏฏภูมิไม่ได้ทำครุกรรมแต่อย่างใด อาสันนกรรมซึ่งได้แก่กรรมที่กระทำในขณะที่ใกล้ตาย ก็ย่อมจักให้ผลทันที คือ ถ้าเป็นอาสันนกรรมฝ่ายอกุศล ก็จะให้ผลชักนำบุคคลเจ้าของกรรมให้ไปเกิดในอบายภูมิโดยไม่เนิ่นช้า ถ้าเป็นอาสันนกรรมฝ่ายกุศล ก็จะให้ผลชักนำบุคคลเจ้าของกรรมให้ไปเกิดในสุคติภูมิในชาติต่อไปทันที

7. อาจิณณกรรม หรือ พหุลกรรม

กรรมที่กระทำบ่อย ๆ ซึ่งมีอำนาจให้ผลเป็นลำดับที่ 3 หมายความว่า เมื่อสัตว์ที่เกิดในวัฏฏภูมิไม่ได้ทำครุกรรม ทั้งเวลาเมื่อใกล้จะตายอาสันนกรรมก็ได้ปรากฏมี ในกรณีเช่นนี้ อาจิณณกรรมซึ่งได้แก่กรรมที่ตนเคยกระทำไว้บ่อย ๆ สังสมไว้ในสันดานของตนมาก ๆ ย่อมจักได้โอกาสให้ผลทันที คือ ถ้าเป็นอาจิณณกรรมฝ่ายอกุศล ก็จักให้ผลชักนำเจ้าของกรรมให้ไปเสวยทุกข์โศกอยู่ในอบายภูมิทันใด ถ้าเป็นอาจิณณกรรมฝ่ายกุศล ก็จักชักนำเจ้าของกรรมให้ไปเสวยสุขอยู่ในสุคติภูมิในชาติต่อไปโดยไม่ต้องสงสัย

8. กตัตตากรรม

กรรมที่สักแต่ทำกระทำ ซึ่งอำนาจให้ผลเป็นลำดับที่ 4 หมายความว่า เมื่อสัตว์ที่เกิดในวัฏฏภูมิไม่ได้ทำครุกรรม ไม่ได้กระทำอาสันนกรรม ทั้งเวลาเมื่อใกล้จะตายอาจิณณกรรมก็ได้ปรากฏมี ที่นั่น กตัตตากรรมซึ่งเป็นกรรมที่มีพลังน้อยที่สุด เพราะเป็นกรรมที่กระทำลงไปโดยสามัญธรรมดา ผู้กระทำไม่ได้มีเจตนาไม่ได้มีความตั้งใจอย่างเต็มที่ เป็นแต่สักว่ากระทำลงไป ก็ย่อมได้โอกาสให้ผล คือ ถ้าเป็นกตัตตากรรมฝ่ายอกุศล ก็ชักนำเจ้าของกรรมให้ไป

เกิดในริษฏมิตันใด ถ้าเป็นกตัตตากรรมฝ่ายกุศลก็จักชักนำเจ้าของกรรมให้ไปเกิดในสุคติภูมิทันที ในกรณีนี้ขอท่านผู้มีปัญญาจงจำไว้ว่าบรรดาสัตว์ที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร นี้ ที่จะได้ชื่อว่าไม่มีกตัตตากรรมนั้น เป็นอันไม่มี

9. ทิฐธรรมเวทนิยกรรม

กรรมที่ให้ผลในปัจจุบันคือให้ผลในชาตินี้ หมายความว่าทิฐธรรมเวทนิยกรรมนี้ เป็นกรรมที่ให้ผลรวดเร็ว เป็นปัจจุบันทันด่วน เมื่อสัตว์กระทำเข้าแล้ว ย่อมได้รับผลในชาติปัจจุบันนี้ทีเดียว ไม่ต้องไปรอรับผลเอาในชาติหน้าหรือชาติไหน ๆ ทั้งนี้ เป็นกรรมที่ให้ผลทันตาเห็นอย่างน่าประหลาดใจ คือถ้าเป็นทิฐธรรมเวทนิยกรรมฝ่ายอกุศล ก็บันดาลผลให้เจ้าของกรรม ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนภายในเร็ววันในชาติปัจจุบันนี้ ถ้าเป็นทิฐธรรมเวทนิยกรรมฝ่ายกุศล ก็ะบันดาลผลให้เจ้าของกรรม ได้รับความสุขความเจริญภายในเร็ววันในชาติ ปัจจุบันนี้เช่นกัน

10. อุปัชชเวทนิยกรรม

กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า หมายความว่า อุปัชชเวทนิยกรรมนี้ เป็นกรรมที่ให้ผลช้าเป็นที่สอง รองจากทิฐธรรมเวทนิยกรรม เมื่อสัตว์กระทำเข้าแล้ว ย่อมได้รับผลในชาติที่ 2 คือในชาติหน้าซึ่งต่อจากชาตินี้อย่างแน่นอน โดยมีการให้ผลดีผลชั่วตามฝักฝ่ายของตน คือ ถ้าเป็นอุปัชชเวทนิยกรรมฝ่ายอกุศล ก็ให้เจ้าของกรรมไปเกิด ณ อายากภูมิในชาติหน้า ถ้าเป็นอุปัชชเวทนิยกรรมฝ่ายกุศล ก็บันดาลผลให้เจ้าของกรรมไปเกิด ณ สุคติภูมิในชาติหน้าเช่นกัน

11. อปราปริยเวทนิยกรรม

กรรมที่ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป หมายความว่าอปราปริยเวทนิยกรรมนี้ เป็นกรรมที่ให้ผลช้ากว่าทิฐธรรมเวทนิยกรรมและอุปัชชเวทนิยกรรม เมื่อสัตว์กระทำเข้าแล้ว ย่อมได้รับผลในชาติที่ 3 เป็นต้นไป โดยมีการให้ผลดีผลชั่วตามฝักฝ่ายแห่งตน คือ ถ้าเป็นอปราปริยเวทนิยกรรมฝ่ายอกุศล ก็บันดาลผลให้เจ้าของกรรม ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนตั้งแต่ชาติที่ 3 เป็นต้นไป ถ้าเป็นอปราปริยเวทนิยกรรม ฝ่ายกุศล ก็บันดาลผลให้เจ้าของกรรม ได้นับความสุขความเจริญตั้งแต่ชาติที่ 3 เป็นต้นไปอีกเช่นกัน

12. อโหสิกรรม

กรรมที่สำเร็จเป็นกรรมแล้ว แต่กลายเป็นหม่นไป ไม่มีโอกาส ให้ผลในไตรภพ คือ อดีตกาล ปัจจุบัน กาล และอนาคตกาล หมายความว่า อโหสิกรรมนี้ แม้จะได้สำเร็จเป็นตัวกรรมอันมีชื่อว่าทิฐธรรมเวทนิย กรรมเป็นอาทิ แต่ไม่มีโอกาสให้ผล เพราะทิฐธรรมเวทนิยกรรมชนิดอื่น ที่มีพลังกว่าซึ่งส่งผลให้เสียแล้ว จึงต้องกลายเป็นกรรมที่หมดประสิทธิภาพไป ไม่ว่าจะเป็นอโหสิกรรมฝ่ายอกุศลก็ตามที่

กรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ มีอยู่ทั้งหมด 12 ประการ ชีวิตของเราและของคนอื่น สัตว์อื่นทั้งหลาย ย่อมจักหนีกรรมไม่พ้น จักต้องอลวนวุ่นวายอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมเหล่านี้ ไม่กรรมใดก็กรรมหนึ่ง อย่างแน่นอนโดยมีต้องสงสัย

นอกจากเรื่องของกรรมดีกรรมชั่วแล้ว ยังมีการอธิบายกรรมอีกนัยหนึ่ง โดยอธิบายถึงกรรมดำกรรมขาว จำแนกเป็นกรรม 4 ประการ คือ

1. กรรมดำมีวิบากดำ ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุงแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียน เป็นทุกข์โดย ส่วนเดียว เช่น เป็นผู้ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์

มีจิตประทุษร้ายต่อพระตถาคต ยังพระโลหิตให้ห่อขึ้น ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ ดื่มน้ำเมา

2. กรรมขามมีวิบากขาม ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุ้งแต่งกาย วาจา ใจ อันมิมีความเบียดเบียน บุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุขโดยส่วนเดียว เช่น เป็นผู้ดเว้นจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติผิดในกาม จากการพุดเท็จ จากการพุดส่อเสียด จากการพุดคำหยาบ จากการพุดเพื่อเจ้อ ไม่มากไปด้วยความเพ่งเล็งอยากได้ มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบ

3. กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุ้งแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ไม่ความเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่ความเบียดเบียนบ้าง มีทั้งสุขและทั้งทุกข์ระคนกัน

4. กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว ได้แก่ เจตนาใดเพื่อละกรรมดำอันมีวิบากดำ เจตนาใดเพื่อละกรรมขาวอันมีวิบากขาว และเจตนาใดเพื่อละกรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม เช่น ผู้ปฏิบัติตามมรรคมืองค์แปด โพชฌงค์เจ็ด

4. องค์ประกอบของกรรมที่สมบูรณ์

การกระทำที่จะถือว่าสมบูรณ์ หรือการที่จะเรียกว่าเป็นกรรมสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 อย่างคือ

1. มีกิลเลสเป็นแรงกระตุ้นหรือเป็นแรงผลักดัน กิลเลส แปลว่า ความเศร้าหมองในจิตใจ หรือเครื่องเศร้าหมองแห่งจิต กิลเลสอันเป็นต้นเค้าแห่งความชั่ว เรียกว่าอกุศลมูล ได้แก่ความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ) และกิลเลสที่เป็นต้นเค้าแห่งความดีเรียกว่า กุศลมูล ได้แก่ ความไม่โลภ (อโลภะ) ความไม่โกรธ (อโทสะ) และความไม่หลงผิด (อโมหะ) กิลเลสเหล่านี้มีอยู่ในสันดานของสัตว์โลกที่ยังเป็นปุถุชน และเหยื่อล่อให้เกิดกิลเลส คือเบญจกามคุณ (กามคุณ 5) คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส กรรมหรือการกระทำที่อาศัย กิลเลสเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นหรือผลักดัน

2. มีเจตนาหรือความตั้งใจ เจตนา คือ การตั้งใจหรือจงใจ เป็นปัจจัยอันหนึ่งของจิต กรรม คือ การกระทำ หรือเม리트พันธุ์ ผลของการกระทำหรือผลที่เกิดขึ้น เรียกว่า “กรรมวิบาก” (ผลของกรรม) เจตนาต่าง ๆ นั้นอาจเป็นไปได้ทั้งในด้านดีและในด้านเลว ดังนั้น การกระทำอาจเป็นได้ทั้งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ขึ้นอยู่กับว่าผลของการกระทำนั้น ๆ มีเหตุปัจจัยเป็นอย่างไร การเกี่ยวโยงต่อเนื่องอันไม่จบสิ้นของการกระทำและผลของการกระทำ เหตุปัจจัยกับผล หรือเม리트พันธุ์กับผลไม่เหล่านั้นได้เกิดต่อเนื่องกันไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาแห่งปรากฏการณ์ของร่างกาย และจิตใจของสภาพที่เป็นอยู่ มีอยู่

3. การกระทำหรือการเคลื่อนไหว เมื่อมีเจตนาเกิดขึ้นแล้ว คนเราก็จะมีการกระทำไปตามเจตนา หรือความมุ่งหมายนั้นโดยอาศัยเครื่องมือ คือ กาย วาจา และใจ และเมื่อเกิดการกระทำแล้วมันก็จะผลิตผลออกมา เรียกว่า ผลกรรม ผลของการกระทำทั้งหลายย่อมจะทำให้เกิดความต้องการและความทะยานอยาก ขึ้นอีก จึงกลายเป็นเวียนหรือวงจรชีวิต เรียกว่า วัฏฏะ 3 ได้แก่ กิลเลส กรรม และวิบาก

4. ผลสำเร็จ หมายถึง การกระทำนั้นเกิดผลสำเร็จตามเจตนา (ความตั้งใจหรือความมุ่งหมาย) ที่ตั้งไว้ทุกประการเช่น ตั้งใจจะฆ่าเขาให้ตายและก็สามารถฆ่าเขาตายได้สำเร็จเป็นต้น

การกระทำที่สมบูรณ์หรือการกระทำที่จะเรียกว่าเป็นกรรมที่สมบูรณ์นั้น ต้องประกอบด้วย 4 อย่างดังกล่าวข้างต้นนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงเห็นว่า การกระทำที่มีเจตนาจึงจะเรียกว่าเป็นกรรม

5. กฎแห่งกรรม กรรมดี-กรรมชั่ว ลบล้างซึ่งกันและกันไม่ได้

กฎแห่งกรรม ตามทัศนะพระพุทธศาสนาแยกพิจารณา ออกเป็น 2 ประเด็น (สุนทร ณ รัชชี, 2541, หน้า 164) คือ กฎแห่งกรรมในฐานะกฎแห่งธรรมชาติ และกฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎแห่งศีลธรรม

กฎแห่งกรรม คือ กฎธรรมชาติ ข้อหนึ่ง ที่ว่าด้วยการกระทำ และผลแห่งการกระทำ ซึ่ง การกระทำและผลแห่งการกระทำนั้น ย่อมสมเหตุ สมผลกัน เช่น ทำดี ย่อมได้รับผลดี ทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว เป็นต้น

กรรมในปัจจุบันเป็นผลมาจากการกระทำในอดีต และกรรมที่ก่อไว้ในปัจจุบันเป็นเหตุที่จะส่งผลสืบเนื่องต่อไปยังอนาคต ถึงแม้ว่าการทำกรรมดีจะลบล้างกรรมชั่วเก่าที่มีอยู่เดิมไม่ได้ แต่มีส่วนช่วยให้ผลจากกรรมชั่วที่มีอยู่เดิมผ่อนลง คือ การผ่อนหนักให้เป็นเบา อุปมาได้กับ การที่เรามีน้ำขุ่นข้นอยู่แก้วหนึ่ง หากเติมน้ำบริสุทธิ์ลงไปแล้ว ไม่สามารถทำให้น้ำขุ่นกลับบริสุทธิ์ได้ แต่ทำให้น้ำขุ่นข้นนั้นกลับเจือจางลงและใสยิ่งขึ้นกว่าเดิม

สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ กรรมเป็นปฐมเหตุของสังสารวัฏ พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ก็เพื่อที่จะให้มองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ และใช้ปัญญาพิจารณาโดยแยกคาย การให้ผลของกรรมย่อมแตกต่างกันไป กรรมบางอย่างให้ผลในชาติเรียก ทิฏฐธรรมเวทนียกรรมกรรม บางอย่างให้ผลในชาติหน้า เรียกว่า อุปปัชชเวทนียกรรม และ กรรมบางอย่างให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป เรียกว่า อปรปรเวทนียกรรม กรรมเป็นของผู้ใด ผลกรรมก็ย่อมเป็นของผู้นั้น จะยกไปให้ผู้อื่นไม่ได้ นี่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเหตุและเป็นผลของกันและกัน เหตุอย่างใด ผลก็อย่างนั้นเสมอการให้ผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับว่าช้าหรือเร็วเท่านั้น เมื่อมีผู้ทำกรรมผลแห่งกรรม ก็ย่อมตอบสนองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้กระทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ครั้นตายไปเขาก็ต้องไปเกิดในสุคติ ผู้กระทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วครั้นตายไปเขาก็ต้องไปเกิดในทุคติ กรรมดีก็ย่อมได้รับผลดี ครั้นตายไปเขาก็ต้องไปเกิดในสุคติ

กรรมวิบากหรือผลแห่งกรรม

เมื่อได้สดับพระพุทธฎีกา ในมหากัมมวิภังค์จบลงดังนี้แล้ว ย่อมทำให้เราเกิดความรู้สึกผ่องแผ้วและหายความเห็นสงสัยในเรื่องของกรรมวิบากไปได้หลายอย่างหลายประการอย่างน้อยก็ทำให้เราเกิดความรู้สึกว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแห่งเราทั้งหลายนั้นพระองค์ท่านทรงเป็นผู้มี พระญาณอันวิเศษสูงส่ง จริง ๆ สมกับที่ทรงเป็นพระสัมพญญ โดยทรงรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมทุกอย่าง เช่น ในกรณีแห่งกรรมวิบากหรือผลแห่งกรรมนี้ พระองค์ทรงมีพระญาณพิเศษสามารถที่จักทรงทราบ และทรงชี้แจงได้โดยตลอดสาย ไม่นึกกราชัญศาสตร์หรือบุคคลใด ที่จักสามารถรู้และชี้แจงโดยตลอดสายเช่นนี้ได้ ทั้งนี้ก็เพราะว่าปัญญาแห่งคนธรรมดาสามัญทั้งหลายนั้นมีสภาวะสั้นและตื้นหนกหนา อย่างว่าแต่จะเกณฑ์ให้เรื่องกรรมวิบากหรือผลแห่งกรรมนี้ได้โดยตลอดเลย เพียงแต่เอ่ยคำว่า กรรมวิบากนี้เข้าเท่านั้น ก็ให้มีอันเป็นวิพากษ์วิจารณ์กันไปตามสติปัญญา เต็มไปด้วยความงุนงงสงสัยสุด

พรรณนา ในที่สุดถึงโพล่งพรวดออกมาว่า "กรรมวิบากไม่มี คือว่าผลแห่งกรรมดีกรรมชั่ว ไม่ปรากฏแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมในโลกนี้" ดังนั้นก็มี บางทีถึงแม้จะมีความเชื่ออยู่ว่า กรรมวิบากมีอยู่โดยแท้ แต่ก็ให้เกิดความสงสัยอยู่เป็นนัยน้าวว่า "กรรมวิบากนี้เป็นของไม่แน่ คือ กรรมวิบากฝ่ายดี อาจจะให้ผลอันชั่วร้าย และกรรมวิบากฝ่ายชั่วร้าย อาจจะกลับให้ผลดีก็ได้ เช่นนี้จะใช่หรือไม่ เพราะเคยเห็นอยู่มากมายหลายกรณี ที่คนตั้งใจทำดีกลับได้ความทุกข์ แต่คนทำชั่วร้ายกลับได้ความสุขสบาย" เกิดความสงสัยไปต่าง ๆ นานาหนักเข้าถึงกับลงโทษเอาว่า ทางพระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรมนี้ไว้ผิด ๆ ก็มี

แต่เพียงเรื่องกรรมวิบากในปัจจุบันชาติ คนทั้งหลายยังไม่อาจที่จักทราบชัดได้ จะป่วยกล่าวไปใยถึงเรื่องกรรมวิบากในชาติต่อไปนั้น ยิ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจได้โดยยาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าการที่จะเห็นบุคคลผู้สวดยกรรมวิบากของเขาในชาติหน้าได้ นั้น จักต้องเห็นได้ด้วยทิพยจักขุ มิใช่เห็นได้ด้วยสายตาธรรมดา และแม้ว่าจักสามารถแลเห็นบุคคลผู้สวดยกรรมวิบากของเขาในชาติหน้า ด้วยจักขุอันเป็นทิพย์วิเศษยิ่งกว่า สายตาธรรมดาแล้วก็ตาม ถึงกระนั้นก็ยังอาจเกิดความเข้าใจผิดในเรื่องกรรมวิบากนี้อีกก็ได้ ดังเช่นความเข้าใจผิดของท่านผู้มีฤทธิ์ได้สำเร็จอภิญญาสามารถแลเห็นสัตว์ทั้งหลาย ที่ไปเกิดในนรกสวรรค์ ด้วยอำนาจแห่งทิพยจักขุ ซึ่งปรากฏในพระบาลีมหากรรมวิงค์ที่ผ่านสายตามาแล้วนั้น

แต่องค์สมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ของเราทั้งหลาย พระองค์ทรงสามารถทราบชัดเรื่องกรรมวิบาก อันเป็นเรื่องที่เข้าใจได้โดยยากยิ่งนี้โดยตลอดสาย คือ นอกจากจะทรงทราบชัดเรื่องกรรมวิบากในชาติปัจจุบันนี้แล้ว ยังทรงทราบตลอดสายในชาติต่อ ๆ ไปได้อีก ทรงทราบเรื่องกรรมวิบากทุกแห่งทุกมุมและทุกกระบวนความ ด้วยอำนาจแห่งพระสัพพัญญุตญาณอันยิ่งใหญ่ ในที่สุดก็ทรงสรุปความในเรื่องกรรมวิบากนี้ โดยนัยที่ถูกต้องว่า "กรรมวิบากกล่าวคือผลแห่งกรรมนี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยแท้ และวิบากคือผลแห่งอกุศลกรรม ย่อมทำให้สัตว์ทั้งหลายได้รับทุกข์ ส่วนวิบากคือผลแห่งกุศลกรรมย่อมทำให้สัตว์ทั้งหลายได้รับความสุข" ดังนี้

ความหมายแห่งกรรมและกรรมวิบาก

เมื่อได้ศึกษาความหมายแห่งคำว่า "กรรม" และความหมายแห่งคำว่า "กรรมวิบาก" เพื่อเป็นความรู้ความเข้าใจขั้นมูลฐานมานานพอสมควรแล้ว ลำดับนี้ ก็ถึงโอกาสที่เราควรจะศึกษาให้ทราบถึงพฤติกรรมแห่งกรรมวิบาก ซึ่งเป็นจุดหมายแห่งการอธิบายเรื่องกรรมวิบาก หรือผลแห่งกรรมนี้สืบต่อไป

กัมมผลอติถิภาวปัญหา คือ ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่แห่งผลกรรม เป็นปัญหาที่ ๕๖ ในวรรคที่ ๕ แห่งมิลินทปัญหา ซึ่งพระเจ้ามิลินท์ตรัสถามพระนาคเสน เรื่องราวในตอนนี้มีใจความสำคัญดังนี้

กรรมและผลแห่งกรรม

สมเด็จพระเจ้ามิลินทภูมินทรราชิบดี มีพระราชโองการตรัสถามปัญหาแก่ท่านพระนาคเสนองค์อรหันต์ ผู้มีญาณอันประเสริฐ ถึงที่อยู่แห่งกรรมวิบาก

"ข้าแต่พระนาคเสนผู้มีปรีชาญาณ ! มหาชนทั้งปวงในโลกนี้ กระทำกุศลกรรมก็ดี กระทำอกุศลกรรมก็ดี กรรมวิบากคือผลแห่งกรรมนั้น ไปอยู่ที่ไหน ?"

ท่านพระนาคเสนองค์อรหันต์เถรเจ้า ได้สดับปัญหาของสมเด็จพระราชาธิบดี ดังนั้น จึงปลันถาววิสัชนาว่า "ขอถวายพระพร บพิตรพระราชสมภาร ! ปวงมหาชนในโลกนี้ กระทำการอันเป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม

หรือที่เรียกกันว่ากระทำการอันเป็นบุญและบาปแล้ว วิชาแห่งกรรมนั้นจะได้ตั้งอยู่ในที่ไหนก็ได้ ย่อมมีปรกติติดตามตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมนั้นไป ประดุจเงาย่อมมีปรกติดิตตามบุคคลไปเสมอฉันใด บุญและบาปอันเป็นวิชาแห่งกรรม ก็ย่อมจะติดตามผู้กระทำไป จะได้ตั้งอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ก็หาได้ ขอถวายพระพร"

"ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ! พระผู้เป็นเจ้าไม่สามารถจะชี้ที่อยู่แห่งกรรมวิชาได้จริง ๆ หรือ แล้วโยมนี่จึงรู้ได้อย่างไรเล่าว่า กรรมที่บุคคลพากันกระทำอยู่เสมอในโลกนี้ ผลแห่งกรรมไปอยู่เสียที่ไหน ถ้าพระผู้เป็นเจ้าชี้ให้ดูตัวกรรมวิชาหรือผลแห่งกรรมได้ ก็จะเป็นการดี"

"ชี้ไม่ได้ ขอถวายพระพร"

"เหตุไร จึงชี้ไม่ได้ ? ขอให้พระผู้เป็นเจ้า จงอ้างเหตุผลมาให้โยมนี้นายสงสัยสักหน่อยเถิดเป็นไร ?"

"ขอถวายพระพร บพิตรพระราชสมภาร ! เปรียบปานดุษฎีกาลดาวลย์ทั้งหลาย ที่ยังมีได้ผลดอกออกผลนั้น ผลของมันไปหลบซ่อนอยู่เสียที่ไหนเล่า บพิตรพระราชสมภารเจ้าอาจจะชี้บอกแก่อาตมภาพได้บ้างหรือไม่ว่า ผลของมันไปหลบซ่อนอยู่เสียที่ไหน พระองค์จะทรงชี้บอกดังนี้ได้หรือมิได้"

"พระผู้เป็นเจ้าจะมาให้โยมชี้ซึ่งไม้อันยังไม่มีผล ว่าผลไม้นั้นอยู่ที่ไหน โยมนี่ก็จนปัญญาเมื่อจะชี้ให้พระผู้เป็นเจ้าดูได้"

"ขอถวายพระพร บพิตรพระราชสมภาร ! พระองค์ไม่ทรงสามารถที่จะชี้ ซึ่งต้นไม้ที่ยังไม่ผลดอกออกผล มีแต่ต้นเปล่า ๆ ว่า ดอกผลแห่งต้นไม้นั้น มันหลบซ่อนอยู่ที่ไหนได้ อุปมานี้เป็นประการใด อาตมานี้ก็มีอาจที่จะชี้ซึ่งตัวกรรมวิชา แห่งบุคคลผู้กระทำการทั้งหลายว่า กรรมวิชาหรือผลแห่งกรรมนั้น ๆ ไปตั้งอยู่ในที่นั้น ๆ ได้จะได้ก็แต่เพียงว่า เมื่อบุคคลกระทำการอันใดลงไปแล้ว จึงจะปรากฏออกมาให้ผล แก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรม เปรียบเหมือนดอกและผลแห่งต้นไม้ เมื่อถึงฤดูกาลได้โอกาสแล้ว จึงจะโผล่ผลออกมาให้เห็นฉะนั้น ขอถวายพระพร" สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ ได้ทรงฟังพระนาคนเสนผู้มีปรีชาถาววิสัชนาว่าดังนี้ ก็มีพระทัยยินดีโสมนัสตรัสว่า "พระผู้เป็นเจ้าวิสัชนา สมควรแล้ว" ดังนี้แล้ว

กำลังแห่งผลของกรรม

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ ได้มีกระแสพระดำรัสถามพระนาคนเสนองค์อรหันต์ ผู้มีปรีชาญาณว่า "ข้าแต่พระนาคนเสนผู้มีปรีชา ! โยมนี่ให้สงสัยในเรื่องกำลังแห่งกรรมวิชามานานแล้วว่า กรรมวิชาฝ่ายไหนจะมีกำลังมากกว่ากัน กล่าวคือ บุคคลผู้หนึ่งมีศรัทธาประกอบกุศลกรรมทำบุญ กับบุคคลผู้หนึ่ง ซึ่งมีใจบาปหยาบช้า ประกอบอกุศลกรรมทำบาป ที่นี้ กรรมวิชาฝ่ายไหนจะมีกำลังมากกว่ากัน กรรมวิชาฝ่ายบุญจะมีกำลังมากกว่า หรือว่ากรรมวิชาฝ่ายบาปจะมีกำลังมากกว่า ขอพระผู้เป็นเจ้าจงวิสัชนาให้แจ้ง" พระนาคนเสนเถระเจ้า ถาววิสัชนาว่า "ขอถวายพระพร บพิตรพระราชสมภาร ! กรรมวิชาฝ่ายบุญมีกำลังมากกว่ากรรมวิชาฝ่ายบาปมีกำลังน้อยกว่า ขอถวายพระพร" "เหตุไฉน จึงเป็นเช่นนั้น ขอพระผู้เป็นเจ้าจงวิสัชนาให้กว้างขวางกว่านี้"

"ขอถวายพระพร บพิตรพระราชสมภาร ! บุคคลที่ทำอกุศลกรรมนั้น ครั้นกระทำสำเร็จลงไปแล้ว ก็ได้รับความเดือดร้อน และเกิดความกินแหนงสะดุ้งใจว่า "อนิจจา ๆ บาปกรรมนี้ เป็นกรรมอันลามกมิดี" คิดได้เท่านี้ ก็เกิดความไม่สบายใจ ไม่อยากจะคิดถึงบาปนั้นอีกต่อไป ฝ่ายบุคคลที่ทำกุศลกรรมนั้น ครั้นกระทำสำเร็จลงไปแล้ว ก็บังเกิดความผ่องแผ้วปีติปราโมทย์เป็นนันทนาว่า "กัลยาณกรรมความดีอันเป็นบุญเป็นกุศลเราได้สร้างสมไว้ในตน

แล้ว" ยิ่งคิดไปก็ยิ่งมีใจปลื้มปิติโสมนัส แล้วมีกายระงับลงด้วยปิติโสมนสนั้น ครั้นกายระงับลงแล้วก็บังเกิดความสุขใจเป็นนักหนา จะเป็นเวลานานเท่าใด เมื่อคำนึงถึงกุศลกรรมความดีแห่งตนนั้น ก็พลันบังเกิดความสุขโสมนัสอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ กรรมวิบากฝ่ายบุญจึงมีกำลังมากกว่ากรรมวิบากฝ่ายบาป กรรมวิบากฝ่ายบาปนั้นกำลังน้อยกว่า ขอถวายพระพร" สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ ทรงมีพระราชปฐกถามต่อไปว่า "ข้าแต่พระนาเคนผู้มีปรีชา ! บุคคลผู้หนึ่งรู้อยู่แล้วว่า "เป็นบาปกรรม" และได้กระทำกุศลอันเป็นบาปกรรมนั้นลงไป กับบุคคลอีกผู้หนึ่งเป็นคนโง่ไม่รู้ว่า "เป็นบาปกรรม" และได้กระทำกุศลอันเป็นบาปกรรมนั้นลงไปเช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลทั้งสองจักได้เสวยกรรมวิบาก คือผลแห่งกรรมอันเป็นบาปที่ตนทำลงไปนั้น บุคคลไหนจะได้รับทุกข์เวทนาในอบายมากกว่ากัน คือ บุคคลที่รู้ว่ายวบาปกรรมนี้มีปรกตินำไปสู่อบายแล้วกระทำบาป จะได้รับทุกข์เวทนาในอบายมากกว่าหรือ ? หรือว่า บุคคลผู้ไม่รู้ว่าเป็นบาปกรรมนี้มีปรกตินำไปสู่อบายแล้วกระทำบาป จะได้รับทุกข์เวทนาในอบายมากกว่า ขออาราธนาพระผู้เป็นเจ้าวิเศษมาให้แจ้ง เพราะโยมนั้นมีความสงสัยอยู่" พระนาเคนเถระเจ้า ถวายวิสัชนาว่า "ขอถวายพระพรมหาบพิตรผู้เป็นอิสราธิบดี ! บุคคลที่ไม่รู้ว่าเป็นบาปกรรม แล้วกระทำบาปนั้น ย่อมได้เสวยทุกข์เวทนาในอบายมากกว่า ส่วนบุคคลที่รู้ว่าเป็นบาปกรรมแล้ว กระทำบาปนั้น ย่อมได้เสวยทุกข์เวทนาในอบายน้อยกว่า ขอถวายพระพร"

"ข้าแต่พระนาเคนผู้มีเจริญ ! ธรรมดว่าราชบุรุษราชอำมาตย์ของโยมนี่ ที่ใครรู้แล้วว่ากระทำกรรมอย่างนี้มีโทษกฎหมายห้าม แต่เขาไม่เกรงขามขึ้นกระทำความชั่ว อันเป็นบาปกรรมลามกผิดกฎหมายนั้น ต้องถูกลงโทษหนักเป็นทวีคูณตรัสคุณ โยมนี่เข้าใจว่ารู้เองทำเองนี่แล ได้เสวยทุกข์เวทนามากกว่าพระผู้เป็นเจ้า แต่เหตุไฉนพระผู้เป็นเจ้าจึงกล่าวว่า รู้เองทำเองในฝ่ายอกุศลได้เสวยผลเป็นทุกข์เวทนาในอบายน้อยกว่าเล่า ขอพระผู้เป็นเจ้าจงให้เหตุผลมา" "ขอถวายพระพร มหาบพิตรพระราชสมภาร ! เมื่อพระองค์ต้องการเหตุผลาत्मภาพ จักถวายวิสัชนาปัญหานี้ด้วยอุปมา คือ มีก้อนเหล็กอันลุกแดงด้วยแสงไฟก้อนหนึ่งตั้งอยู่ในเตาถ่านเพลิง ที่นี้มีบุรุษผู้หนึ่งซึ่งเป็นคนมีตาดี พอเห็นเหล็กแดงนั้นก็รู้แล้วว่า เป็นเหล็กแดงร้อนด้วยเปลวไฟ แต่จำเป็นจำใจต้องจกก้อนเหล็กแดงนั้น จึงค่อยจับลงไปกับบุรุษอีกผู้หนึ่งเล่า เป็นคนโง่เง่าเลื่อยกลอน ไม่รู้ไม่เห็นว่าก้อนเหล็กแดงนั้นร้อนรน ก็เอื้อมมือจับลงไปอย่างถนัดใจ ในบุรุษทั้งสองที่จับก้อนเหล็กแดงอันร้อนแรงด้วยเปลวไฟนั้น พระองค์จะทรงมีความสำคัญว่า บุรุษคนไหนจะได้ประสบกับความร้อนมากกว่ากัน ขอถวายพระพร" "ข้าแต่พระนาเคนผู้มีปรีชา ! พระผู้เป็นเจ้านี้เป็นผู้มากไปด้วยความฉลาด ก็ชายที่ประมาทเป็นคนโง่เง่าไม่ทันดูไม่ทันเห็น ผ่นเข้าจับก้อนเหล็กแดงเข้าอย่างถนัดใจนั้นแล ย่อมจะได้ประสบทุกข์เวทนายร้อนรนนักหนา" "ขอถวายพระพร มหาราชา ! บุรุษผู้มีความประมาทไม่ทันดูไม่ทันเห็น ผ่นเข้าจับก้อนเหล็กแดงเข้าอย่างถนัด ย่อมได้รับทุกข์เวทนาอย่างแสนสาหัส ได้รับทุกข์เวทนามากกว่าบุรุษผู้รู้และค่อย ๆ จับก้อนเหล็กแดงฉนใด บุคคลที่มีจิตประกอบไปด้วยโมหะ ไม่รู้ว่าเป็นอกุศลเป็นบาปเป็นกรรม ย่อมได้รับทุกข์เวทนาในอบายหนักกว่าบุคคลที่รู้ว่าเป็นบาปกรรมแล้วกระทำลงไป ก็บุคคลที่รู้แล้วว่าเป็นบาปและกระทำลงไปนี้ มีโทษน้อยกว่าขอถวายพระพร"

สรุปได้ว่า กรรมคือการกระทำมีพื้นฐานมาจากกิเลส แสดงออกทาง กาย ทางวาจา และทางใจ มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ส่งผลต่อผู้กระทำความกรรมสาเหตุแห่ง การเกิดกรรม เกิดจากผัสสะ โดยเริ่มต้นที่ใจ เกิดการนึกคิด เรียกว่ามโนกรรม ส่งผลให้ผู้กระทำความกรรม ต่อทางกาย และทางวาจา ผลของการกระทำ ไม่ว่าจะกรรมดีหรือ กรรมชั่ว จะถูกจะสั่งสมไว้ในภวังคจิต รอโอกาสให้ผลแก่เจ้าของกรรม การจะตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วนั้น

ทาง พระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ โดยให้ดูที่สาเหตุแห่งการทำความกรรมและผลของกรรม ว่ามี ผลกระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น หรือ ทั้งตนเองและผู้อื่นหรือไม่ ส่วนกรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ตามคุณภาพของกรรมมี 2 อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศล กรรม) 2. ตามทางแห่งการทำความกรรมมี 3 อย่าง คือ ทางกายเรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจกรรม ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม เป็นกฎธรรมชาติที่มีการให้ผลที่แน่นอนและตายตัว ไม่มีข้อยกเว้นและจึงเป็นกฎศีลธรรม พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้มนุษย์ทำความกรรมดีเพื่อติดอยู่แต่ความสุข และความดี แต่สอนให้มนุษย์ทำความกรรมเพื่อละทิ้งกรรมดีและกรรมชั่วเพื่อไปสู่การสิ้นกรรมด้วยวิธีการ ปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 และพัฒนาตนเองด้วย หลักไตรสิกขา ซึ่งสามารถพัฒนากรรมของตนหลุด พ้นจากกิเลส เป็นเหตุให้สิ้นกรรมหรือดับกรรมการกระทำที่ไม่มีกิเลส ไม่จัดเป็นกรรมเป็นเพียงกิริยา เท่านั้น จึงไม่มีวิบากให้รับผลทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือหลุดพ้นจากวัฏฏะ 3 คือ กิเลส กรรม วิบากบรรลุประนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). *กรรมและการเกิดใหม่*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2546). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สุนทร ณ รัชชี. (2541). *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสง จันทรงาม. (2545). *พุทธศาสนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: อีระการพิมพ์.
- “ผลกรรมดี-ชั่วอยู่ที่ไหน” : ตรรกศาสตร์เชิงพุทธในมิลินทปัญหา. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2561, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/academicbuddhism/2015/08/29/entry-1>.